

Posudek diplomové práce Jana Chromého *Jiří Haller v kontextu české jazykovědy*

Jméno Jiřího Hallera nemělo po řadu desetiletí v české jazykovědě, zejména v teorii jazykové kultury dobrý zvuk. Jan Chromý ve své diplomové práci ukázal, že neprávem. Cílem práce je podle slov autora „poskytnout základní rámec pro další zkoumání Hallerovy odborné činnosti“ (s. 4). Diplomant však vykonal mnohem více. Zaměřil na to, jak se jeví Hallerova lingvistická práce v dobovém kontextu. Vycházel přitom z důkladné znalosti Hallerova díla i problematiky jazykové kultury v dobových souvislostech. Předmět zkoumání si omezil na vývoj Hallerova pojetí kritérií jazykové správnosti a jeho přístup k široce chápané jazykové kultuře. Těžištěm diplomové práce je podrobný rozbor řady Hallerových článků v porovnání s články jeho klíčových předchůdců v Naší řeči.

Metodou práce je kritická analýza kritérií jazykové správnosti a jejich proměn, jak jsou podány v článkách Gebauerových, Zubatého, Ertlových a Hallerových. V úvodu si diplomant předsevzal přístup pokud možno objektivní, nezatížený pozdějším ani dnešním pojetím jazykové kultury. To je nepochybně velmi obtížné, přesto lze říci, že se mu to do značné míry zdařilo. Kritéria jazykové správnosti jsou velmi vágním předmětem zkoumání, zejména jsou-li výklady o nich ovlivněny dobovým lingvistickým a společenským kontextem. Shody a rozdíly v přístupu uvedených lingvistů vystupují do popředí na základě analýzy někdy velmi jemných rozdílů ve formulacích.

Hlavním výsledkem diplomantovy analýzy je poznatek o přímé návaznosti Hallerova přístupu ke kritériím jazykové správnosti na linii, která začíná přinejmenším Janem Gebauerem a pokračuje v Naší řeči Zubatým a Ertlem. Jako klíčové se mi tu jeví porovnání Ertlovy teorie dobrého autora a Hallerova pojetí jazykové správnosti; diplomant ukazuje, že rozdíl, který se obvykle uvádí jako podstatný, byl podle studia pramenů, resp. v jeho interpretaci pramenů poměrně malý: oba bohemisté řadili ke kritériím jazykové správnosti shodu se starším jazykem, jazyk lidový a jazyk vybraných („dobrých“) autorů umělecké literatury. K tomu lze říci, že závažná není jen vlastní skladba kritérií jazykové správnosti (ta je, jak J. Chromý ukazuje, u obou lingvistů shodná), ale také důraz, jaký se na každé z těchto kritérií kladlo; a právě rozložení akcentů na jednotlivá kritéria se u Hallera a Ertla liší.

Je třeba ocenit, že diplomant si dal práci vyhledat mnohé nesnadno přístupné články a další materiály, a to nejen Hallerovy, které s tématem souvisely. Pozornost věnuje samozřejmě i přednáškovému cyklu (resp. sborníku) Spisovná čeština a jazyková kultura, kde byl J. Haller prezentován jako jediný protivník Pražského lingvistického kroužku. Jan Chromý se soustřeďuje jednak na obsáhlou Hallerovu recenzi sborníku a především na méně známé materiály, jejichž autoři se ke sporu vyjadřovali. Ukazuje, že podstatný byl odlišný vztah protagonistů k několika faktorům různého typu, které spolu souvisejí: zejména ke kodifikaci, k jazykové tvořivosti a v neposlední řadě k tomu, zda spisovný jazyk považují za kulturní hodnotu, kterou je třeba chránit.

K výsledkům diplomantovy analýzy patří i zjištění o některých klíčových pojmech teorie jazykové kultury, které užíval už Jan Gebauer: úzus a především ustálenost; v této souvislosti bych se chtěla zeptat, zda, popř. v čem diplomant spatřuje rozdíl mezi pojetím ustálenosti spisovného jazyka u J. Gebauera a V. Mathesia. Ukázal také, že už u Gebauera lze najít určité zárodky pojetí „dobrého autora“ (s. 10).

Již několikrát bylo konstatováno, že kritika, které podrobili působení J. Hallera v Naší řeči členové Pražského lingvistického kroužku v roce 1932, byla nepřiměřeně tvrdá, ale teprve Jan Chromý ve své diplomové práci opřel tento závěr o podrobnou textovou analýzu. V této souvislosti by bylo zajímavé ještě se dovědět, jaké byly názory Hallerova učitele a později spolupracovníka v Naší řeči E. Smetánky na kritéria jazykové správnosti, a odhadnout, do jaké míry Haller podléhal jeho autoritě.

Poslední kapitola diplomové práce je věnována Hallerově odborné činnosti po roce 1932; nebylo snadné ji přehledně uspořádat, je vidět, že diplomant o tom hodně přemýšlel, a nakonec (na s. 64) revidoval své vlastní dělení, které původně uvedl v článku v Naší řeči (2006). Ukázal, že pro působení Jiřího Hallera mělo velký význam vydání Příručního slovníku jazyka českého, který právem považoval za kodifikační příručku; také jeho vztah k teorii spisovného jazyka byl později vstřícnější.

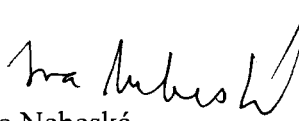
Posuzovaná práce je obsahově bohatá, kromě hlavních závěrů v ní najdeme i řadu drobnějších cenných postřehů (za všechny bych uvedla upozornění na vztah mezi Ertlovým pojetím germanismů a pojmy současné kognitivní lingvistiky na s. 27-28). Diplomant prokázal schopnost pracovat s odbornou literaturou, kriticky analyzovat lingvistické texty i vyvozovat z analýzy obecnější závěry. Interpretace přístupů k tak vágnímu předmětu zkoumání, jako jsou kritéria jazykové správnosti, často vyzývá k zamyšlení – a čtenář nemusí s interpretací J. Chromého vždy souhlasit; sama nesdílím jeho názor, že Ertlova teorie dobrého autora je upraveným kritériem historickým (s. 25 a pozn. 41 na s. 29). To však nesnižuje hodnotu posuzované diplomové práce; ta podstatným způsobem přispěla k adekvátnějšímu hodnocení působení Jiřího Hallera v české lingvistice.

Práce je přehledně členěna, každá kapitola obsahuje shrnutí, je doplněna závěrem, českým a anglickým resumé a seznamem literatury, ve kterém jsou uvedeny především prameny. Výklad je srozumitelný a kultivovaný, formální nedostatky v textu (překlepy) jsou ojedinělé.

Diplomová práce Jana Chromého *Jiří Haller v kontextu české jazykovědy* splňuje požadavky kladené na diplomové práce v oboru český jazyk a ráda ji doporučuji k obhajobě.

Navrhované hodnocení: výborně

24. 8. 2007

Iva Nebeská